

Demeter Lajos – Demeter László

HÁROMSZÉKI HONVÉDEK, NEMZETŐRÖK, HONLEÁNYOK ÉS HONFIAK AZ 1848–1849. ÉVI SZABADSÁGHARCBA – EGERPATAK

A Rétyi Nyír északkeleti végénél, az alább Feketeügybe ömlő Szacsva-patak mentén létesült „szépen fekvő” Egerpatakot először az 1567-es regestrumban említik 21 kapuval.¹ 1602-ben az itt lakó 37 családból 6 lófő, 8 darabont (gyalog puskás), 23 szabad székely volt.² Száz év elteltével, 1703-ban 4 armalista, 27 lófő és gyalogos katona, 11 jobbágy és 5 zsellér, vagyis összesen 47 család lakta.³ A székely határőrség 1764-ben történt erőszakos bevezetése után, az 1802-es katonai konszkripció adatai szerint a faluban 47 katona- és 19 jobbágycsalád lakott. Ez az arány, vagyis a katona rendűek kétszeres túlsúlya az 1848/49-es szabadságharc előtti években is megmaradt.⁴ A falu lakossága az 1850-es népszámlálás szerint 641,⁵ 1857-ben pedig 653 személyből állt.⁶

Eddigi hasonló témájú kutatásaink eredményeit figyelembe véve,⁷ véleményünk az, hogy Egerpatakot a szabadságharc kezdetén és alatt körülbelül 640–655 ember lakhatta. A bevett kalkulációt véve alapul, vagyis katonailag aktív népességnek az összlakosság 10 százalékát számítva, a faluból körülbelül 65-en harcolhattak 1848–49-ben.

Egerpatakról a vártnál több, összesen 50 szabadságharcos nevét sikerült összegyűjteni. Közülük 2 százados, 5 főhadnagy és hadnagy, 4 őrmester, 3 tizedes, 35 köztiszt, 1 pedig az akkori falusbíró és egyben helybeli felhatalmazott bizottmányi elnök volt.

Azon feltevésünket, hogy Egerpatak férfi lakossága közül körülbelül 65-en vehettek részt a szabadságharcban, a korabeli anyakönyv is igazolja. Egy-egy házasságkötés vagy keresztelő alkalmával több olyan ifjú házaspár, avagy családapa neve szerepel, akik koruknál fogva fegyvert ragadhattak 1848-ban, de adatok hiányában ez nem igazolható, még akkor sem, ha az illető káplár, avagy éppen strázsamester volt. Tartóz-

kodásunkat megerősíti a kalandos életű egerpataki Balykó Elek (1810–1896) példája, aki Koburg-, majd Württemberg-huszár is volt, 1848-ban meg nősült, de nem állt a honvédhuszárok közé, otthon maradt, és a későbbben megírt *A vándor székely emléke* című önéletírásában is csak „viszonyítási pontként kezeli 48-at”.⁸

Társadalmi hovatartozásuk szerint azok az egerpatakiak, akik honvédként, székely vagy Mátyás-huszárként, határvédezszlóalj köztiszteket, avagy éppen nemzetőrként harcoltak a szabadságharcban, amint a már említett 1802-es katonai összeírásból is látszik, többségében katona rendű lévők, kisebbséget provincialista, azaz jobbágy rendű családokból valók voltak. Rajtuk kívül az Egerpatakon lakó székely nemességet a nagyborosnyói Kónya családból 2-3-an, papi családból a 4 Csizsér testvér (Gábor, Dániel, Zsigmond és Mózes), illetve Kiss Károly, a néhai mátyásfalvi lelkipásztor fia képviselte. Itt jegyezzük meg, hogy a székely határőrség 1764-ben történt felállításakor a lovas illetve a gyalog katonák közé besorozott egerpataki Dénes, Izsák, Fejér, Márk családok az 1614-es összeírásakor a primipilusok közé tartoztak,⁹ egerpataki Márk Péter pedig 1591-ben Báthori Zsigmond fejedelemtől címeres nemeslevelet kapott,¹⁰ az ő fia lehetett az 1614-es összeírásban egerpataki nemesként szereplő Mark Miklos puer.¹¹ Habár bekenyszerítették ezeket a családokat a székely határőrségbe, adtak a székely nemesi származásukra. Fából épített, duplafedeles-zsindelyes, kiugró tornácos, takaros udvarházaikból 1958-ban még állt a „huszár strázsamester, Isak Sámuel” által 1815-ben épített Izsák-, illetve az 1819-ből való Dénes-ház.¹²

Egerpatakról székely határőrtiszt gyermeke volt Witkay József és Zsigmond (utóbbit csak megemlít-

¹ SzOkl, II, 1876, 223.

² SzOkl Ús, IV, 1997, 63.

³ DOMOKOS Pál Péter 1977, 485.

⁴ CSEREY Zoltán – BINDER Pál 1991.

⁵ RECENS 1850, 146–147.

⁶ RECENS 1857, 224–225.

⁷ DEMETER Lajos – DEMETER László 2007; DEMETER Lajos – DEMETER László 2008a; DEMETER Lajos – DEMETER László 2008b; DEMETER Lajos – DEMETER László

2010; DEMETER Lajos 2017.

⁸ SZÉKELY Zoltán – LÉNÁRT Anna 1998, 97–111; SÁL, Fond 105, nr. 46, fol. 117v–118r.

⁹ SzOkl Ús, IV, 1997, 391.

¹⁰ SZEKERES Attila 2016.

¹¹ SzOkl Ús, IV, 1997, 391.

¹² KÓNYA Ádám 2014, 199; CSEREY Zoltán – BINDER Pál 1991.

jük, mert Pákéban született), apjuk, Witkay József nyugalmazott kapitányként hunyt el Egerpatakon. A két testvér apjuk példáját követve, katonai pályára lépett, az egerpataki születésű József 1849-ben a besztercei hadosztályban lett százados és halt hősi halált. Dénes István huszárszázados a kézdivásárhelyi katonai nevelőintézetben végzett. 1831-től folyamatosan szolgált, 1840-től a 11. Székely huszárezredben őrmester, majd a szabadságharc küzdelmei során lett belőle végül huszár alszázados az erdélyi seregben. Izsák István honvédhadnagy 1848 előtti szolgálati ideje alatt frajter (örvezető), majd a sepsiszentgyörgyi „norma”, vagyis katonai felügyelet alatti iskola tanítója, aztán a 4. század foglárja volt. Fia, Izsák János a 11. Székely huszárezredben szolgált és annak kötelékében lett a szabadságharc folyamán huszárfőhadnagy. Bajkó György, ki végül a szabadságharcban huszárhadnagyi rendfokozatot kapott, 1848 januárjában „lovag főkaplár” volt. Kiss György honvéd hadnagyról az anyakönyvi bejegyzés alapján arra következtetünk, hogy a szabadságharc előtt őrmesterként szolgált a 15. (2. székely) határőrezredben. A szabadságharcos közvitéztek közül a sepsiszentgyörgyi születésű Benkő Bénéiamnak, a Berde testvéreknek, Istvánnak és Pálnak jubilátus gyalogkaplár volt az apjuk, Izsák Ferencé pedig főstrázsamester, majd vesztegzári hivatalnok.

Egerpatakon két papi család élt, az egyik a „fungens”, Egerpatakon szolgáló Csiszér Gáboré, a másik már néhai mátsfalvi lelkész, Kiss Pálé, kinek özvegye húzódott meg gyermekeivel férje halála után a faluban. Utóbbinak fia, Kiss Károly honvéd tüzér lett, mint tizedes tette le a fegyvert. Csiszér Gábor lelkésznek négy fia fogott fegyvert, Gábor végzett diákként állt 1848-ban a Mátyás-husárok közé, Dániel 19 éves, Zsigmond 17 éves székelyudvarhelyi diák volt, a legkisebb, Mózes alig 15 éves, mikor felvetette magát Gábor Áron tüzei közé. Ifjabb Csiszér Gábor, ki később apját követte az egerpataki szöszékben, Mátyás-huszár őrmesterként tette le a fegyvert, idős korában megírt szabadságharcos visszaemlékezése nemcsak az említett testvéreire, hanem több falujabeli volt honvédre vonatkozóan tartalmaz adatokat.¹³ Csiszér Dániel szintén Mátyás-huszár volt, mindvégig ugyanabban a században szolgált, mint bátyja. Csiszér Zsigmond a besztercei hadosztályhoz került, ennek kötelékén belül az egyik háromszéki zászlóaljban lett honvédőrmester. Csiszér Mózes bátya visszaemlékezése szerint Gábor Áron egyik kedvenc tüze

volt, tüzemester (alhadnagy?), az egyik forrás szerint a szabadságharc vége felé tüzér hadnagy lett. Ő volt Egerpatak egyik gyermekhonvédje.

Iskolavégzett kellett, hogy legyen Kiss Zsigmond, akiből a szabadságharc alatt honvédőrmester lett, hiszen halálakor a falu lelkésze megjegyezte róla, hogy honvéd volt, majd besorozott császári katoná, „előbb kitűnő tanító”, egyházköri jegyző, „végül züllött szegény ember”.¹⁴ Feltehetően ő az a székelyudvarhelyi diák, aki 1846-ban a „bölcsekre nézve” elsőéves, 1847-ben másodéves, 1848-ban pedig „jogászokra nézve kezdő” volt.¹⁵ Hasonlóan székelyudvarhelyi diák lehetett Kónya Gergely, és azonos azzal a Kónya Gergellyel, ki 1845-ben már „udvarhelyi diák”, 1846-ban „bölcsekre nézve” elsőéves, 1847-ben másodéves, 1848-ban pedig „jogászokra nézve kezdő”, vagyis Kiss Zsigmond osztálytársa volt.¹⁶

Egerpatak szabadságharcos hősi halottainak száma 12. Közülük 1 nemesi származású, 5 katona renden lévő, 5 provincialista, vagyis jobbágy renden lévő, egy pedig határőr katonatiszti családból való volt. Kilenc hősi halottnak nevét a háromszéki Rikánbelőli Honvédegylet révén, a Sepsiszentgyörgyön megjelenő *Székely Nemzet* 1883. évi 170. száma örökítette meg, kettőnek neve levéltári, egyé pedig könyvészeti kutatások révén vált ismertté. Azt, hogy hol estek el, legtöbbjüknel ismeretlen. Bodola Dávid, Borkomány Ferenc és Izsák Pál esetében csak annyi tudott, hogy a szabadságharc ideje alatt lettek oda. Bodola György az említett hősi halott Bodola Dávid testvére, Kónya Elek, Kónya Ferenc (I.), Német József, Witkay Ferenc százados 1849-ben, több mint valószínű az Erdélybe betörő cári csapatok elleni csaták valamelyikében estek el. Dénes József és Ütő Gábor az anyakönyvi megjegyzés szerint 1848. október 25-én, a háromszékiek számára gyászos emlékeztető Magyarsáronnál lettek oda, Fazakas József 1849. augusztus 1-jén „az ágyúgolyóbis által lövetett meg”,¹⁷ Kocsis József pedig 1849. augusztus 6-án esett el,¹⁸ a legnagyobb valószínűség szerint Nagycsúrnél. Korra az egerpataki hősi halottak legtöbbje fiatal. A legidősebb a 40. éves Witkay százados. Kónya Ferenc (I.) 30, Dénes József 28, Kocsis József 26, Német József 21 éves volt. Kónya Elek, Fazakas József alig töltötte be a 19., Borkomány Ferenc és Bodola Dávid a 18. életévét, az utóbbinak testvére, Bodola György pedig alig volt 15 éves, mikor hősi halált halt, ő volt Egerpatak második gyermekhonvédje.

¹³ SÜLI Attila 2017, 253–270.

¹⁴ SÁL, Fond 105, nr. 46, fol. 105v–106r.

¹⁵ ALBERT Dávid 2005, 149, 151, 153.

¹⁶ Uo.

¹⁷ SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 61r.

¹⁸ SÁL, Fond 89, fasc. IV, fol. 75.

Adattár

Bajkó György (1817 körül – 1881. okt. 24., Egerpatak) – *hadnagy*. Református vallású. Nem sikerült beazonosítani, így szülei és testvérei neve sem ismert. Több mint valószínű, a Balykó család egerpataki ágához tartozott.

1848 januárja elején már „lovag főkaplár”. Csak feltételezhető, hogy részt vett Háromszék önvédelmi harcában, de nem kizárt, hogy a 11. Székely huszárezred 1848 nyarán mozgósított osztályával a Délvidéken harcolt, majd részt vett Bem oldalán Erdély felszabadításában. Huszárezrede kötelékében 1849. ápr. 6-án léptették elő – Bem nevezte ki – hadnaggyá. Előléptetése az utóbbi feltételezésünket igazolja. Ezek szerint 1849 márciusában, mint az ezrede alezredesti osztálya, ő is a brassói hadosztály alárendeltségébe került, és velük vett részt az oroszok elleni harcokban. Főhadnagyként részt vett 1849. júl. 31-én a segesvári csatában is. Falubelije, Csiszér Gábor akkori Mátyás-huszáz háálával emlékezett meg róla, megemlítve, hogy menekülő öccsét, Csiszér Mózes tüzemestert, aki „az elé rohanó muszkák elől a törökbúzak között a Küküllő felé menekülni” kezdett, felismerte, lovára kapta és megmentette „a Petőfi s annyi más derék fiúnak azon csatában történt gyászos sorsától”.

A fegyverletétel után visszavonultan élt, 1867-ben még nőlen, Egerpatakon gazdálkodó. Élete végéig agglegény maradt, elszegényedetten hunyt el.

BONA Gábor 1998, 60; DEMETER Lajos 2017, 246; SÜLI Attila 2017, 269; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 41r, nr. 46, 88v–89r.

Balázs János (1812. dec. 6., ? – 1888. ápr. 17., Réty) – *közvitész*. Görögkeleti vallású. Ha igazak a feltételezéseink, szülei 1812-ben Egerpatakon laktak, valószínűleg itt született ő is.

A későbbiekben elkerülhetett Csíkszékbe, mert 1849 áprilisában a Csíkban szervezett 2. határvédzázalóalj 3. századába sorozták be. Az ugyanebben az időben szervezett 1. határvédzázalóalj Dobay Károly honvéd alezredesti hadosztályához, a Borgói- és Radnai-szoros védelmére vezényelték. Azt, hogy az oroszok betörésekor, melyet Dobay nem tudott fenntartani, a szétszélesztett zászlóaljának hazaszökő tagjai között volt-e, avagy a két említett határvédzázalóalj maradékával Bem vezetése alatt részt vett a Grotenhjelmsapatai elleni 1849. június 27–28-i támadásban, nem lehet tudni.

Élete további útjából csak annyi ismert, hogy 1887-ben Rétyen élt. Itt is hunyt el, özvegye, Maksai Sára 1890-ben még élt.

NAGY Lajos, dr. 2005, 70; SÜLI Attila 2005, 125; SÁL, Fond 105, nr. 537, fol. 101v–102r; KÁL, Fond 550, B 40/2, 6.

Benkő Bénéiam (ker. 1829. febr. 8., Sepsiszentgyörgy – ?, Egerpatak?) – *közvitész*. Apja Benkő Elek jubilátus gyalogkaplár, anyja Kovács Ágnes. Szülei 1823. aug. 12-én esküdtek Sepsiszentgyörgyön. Az egerpataki 21 éves hajadon Simon Annával „a sepsi esperest úr háromszori kihirdetés alóli mentsége mellett” 1850. november 20-án esküdt Egerpatakon. Felesége élete 69. évében, 1895. december 1-jén hunyt el, a szülőfalujában.

1848. júl. első felében Sepsiszentgyörgy városa összehívása szerint 19 éves volt és nőtlen, testvére Dániel pedig 15 éves. A „Nemzeti polgári őrseregbe szolgálható egyén” volt, kit a „mozdítható polgári őrseregbe” soroztak be. A szabadságharc alatt, hogy hol és milyen alakulatnál szolgált, nincsenek források. A szabadságharc után Egerpatakon élt, itt temette másfél éves lányát, Ágneszt 1853. augusztus 30-án.

Honvédigazolványát, mint több más háromszéki társának, csak 1894-ben állították ki, ezt azonban az illetékes helyen nem fogadták el. Ezért vele kapcsolatban az Országos Honvédségélye-

ző Egylet kezelőhivatala 1894. szept. 11-én keltezett 5907. sz. átíratában arról tudatta Sepsiszentgyörgyön a háromszéki alispáni hivatalt, hogy mert a honvédigazolványt későn, 1894-ben állították ki, honvédnnyugdíjat nem élvezhet. Az átíratban arra hivatkoztak, hogy a miniszterelnök jelenlétében hozott 1893. szept. 28-i határozat szerint honvédnnyugdíjra csakis azok jogosultak, akik 1893-ig megkapták honvédigazolványukat. Ezért, ha a honvédnnyugdíjra igényt akar tartani, akkor 1848/49-ben kiállított sorozólajstrommal, ennek hiányában hivatalos közegek előtt esküt tett volt honvédek tanúvallomásaival igazolhatja jogoságát. Ügyében a Sepsi járási főszolgabíró eljár, és 1894. okt. 17-én honvédnnyugdíj kérvényét, az igényelt volt honvéd bajtársak tanúvallomási jegyzőkönyvével 7597. szám alatt elküldte az alispáni hivatalhoz, ahonnan 1894. okt. 24-én 18093/894. iktatószámmal ellátva, fel is terjesztették Budapestre. Feltételezhető, hogy az illetékes helyen pozitívan bírálták el folyamodványát, és haláláig honvédnnyugdíjat élvezett.

1894-ben Egerpatakon élt. Ő volt a kerekas a faluban. Özvegyemberként, több mint valószínű az 1907 utáni években halhatott meg.

DEMETER Lajos – DEMETER László 2008b, 42; SÁL, Fond 9, 561. doboz, III/142–1894, fol. 111r, 188, 189, 190v, 209v; Fond 105, nr. 44, fol. 43r, 62v, nr. 46, fol. 115v–116r.

Berde István (ker. 1826. febr. 2., Egerpatak – 1889. szept. 13., Egerpatak) – *közvitész* (?). Református vallású. Apja, gyalog katona Berde János jubilátus kaplár, anyja Kisantal Ágnes. Testvér Berde Pál közvitézzel. 1848. február 6-án miután az egerpataki két egyházi elöljáró előtt „kikérdeztettek a nem erőltetésről”, még „ezen a napon összeeskettettek a gyalogezred szabadságadása és háromszori kihirdetés után”.

Feltehetően honvédként harcolta végig a szabadságharcot, és a szabadságharc elvesztése után, 1849 augusztusában, mint újoncot besorozták a cs. kir. hadseregbe. Orvosi kivizsgálásra a brassói kórházba utalták be, ahonnan okt. 9-én megszökött. Körözés alatt állt, mint hadiszökevény. Azt, hogy megszabadult-e a császáriak karmai közül, nincsenek források.

További élete is ismeretlen, csak annyi tudott, hogy élete 64. évében, Egerpatakon hunyt el, „egy özvegyet és 4 nagykorú gyermeket hagyott hátra.”

SÁL, Fond 28, nr. 87, fol. 5; Fond 105, nr. 43, fol. 17., nr. 46, fol. 103v–104r.

Berde Pál (ker. 1830. ápr. 10., Egerpatak – 1902. dec. 3., Egerpatak) – *közvitész*. Református vallású. Apja, gyalog katona Berde János jubilátus kaplár, anyja Kisantal Ágnes. Testvér Berde István közvitézzel. Feltehetően azonos azzal az 1851. jan. 14-én házasodó 19 éves Berde Pállal, aki az akkor 17 éves Dénes Ráchelt vette feleségül.

Azt, hogy melyik alakulatban és hol harcolt a szabadságharc ideje alatt, nincsenek források, csak annyi ismert, hogy 1890-ben földműves és a Rikánbelői Honvédegylet tagja volt.

MIKÁR Zsigmond 1891, 255; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 2r, 43v, nr. 46, fol. 288v–289r.

Bodola Dávid (ker. 1830. dec. 5., Egerpatak – 1848/49, ?) – *közvitész* (?). Hősi halált halt. Református vallású. Szülei esküdtek 1817. ápr. 6-án Egerpatakon. Apja jobbágy renden lévő Bodola György, anyja rétyi születésű Nagy Mária. Testvér a szintén hősi halált halt Bodola Györggyel.

Adatok hiányában, hogy szülőföldje védelmében mikor és hogyan, honvédként vagy mint nemzetőr vesztette életét, nem tudjuk.

Székely Nemzet, 1883/170; *SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 26r, nr. 44, fol. 1v.*

†**Bodola György** (ker. 1833. aug. 14., Egerpatak – 1849, ?) – Hősi halott. Egyike volt Háromszék hősi halált halt gyermek honvédjeinek. Még be sem töltötte a tizenhatodik évét, mikor elesett a csataterén. Református vallású. Szülei esküdtek 1817. ápr. 6-án Egerpatakon. Apja jobbagy renden lévő Bodola György, anyja rétyi születésű Nagy Mária. Testvér a szintén hősi halált halt Bodola Dáviddal.

SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 26, nr. 44, fol. 3r, 61r.

†**Borkomány alias Petsétes Ferenc** (1830. ápr. 10., Egerpatak – 1848/49, ?) – Hősi halált halt. Református vallású. Tévesen írták *Borkolánnak*. Az egerpataki anyakönyvben következetesen *Borkománynak* jegyezték a családot. Apja, Borkomány (Petsétes) János, aki 1818. febr. 21-én vette nőül providus Székely János és Czindalmas Sára lányát, Székely Rózáliát (1800 körül – 1859. szept. 30.).

Ahhoz, hogy melyik alakulatban szolgált és hol esett el, nincsenek források.

Székely Nemzet, 1883/170; *SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 1r, nr. 45, fol. 50v–51r.*

Csiszér Dániel, gidófalvi (1829. júl. 9., Egerpatak – temetésének napja 1889. febr. 7., Nagyenyed) – *Mátyás-huszárr*, majd „honvéd kezelő hadnagy”. Református vallású. Apja, gidófalvi id. Csiszér Gábor (1780 körül – 1858. jan. 11.) egerpataki lelkész, aki 49 évig szolgált egyházközségét. Anyja, a székely nemesi származású nagyborosnyói Bede Ágnes (1790 körül – 1855. nov. 9.) tizenkét gyermeket hozott a világra. Közülük hat fiú (István, Mózes, Dániel, Zsigmond, József, Gábor), hat leány (Zsuzsa, Zsófia, Sára, Anna, Ágnes, Ráchel). Felesége László Juliánna. Egyetlen gyermekük, Csiszér Gizella Adorján László héjjasfalvi ref. lelkészhez ment feleségül.

A Székelyudvarhelyi Református kollégiumban tanult, 1846-ban „a bölcsészekre nézve kezdő”, azaz elsőéves, 1848 februárjában „a jogászokra nézve” volt kezdő éves. Alig 19 éves diákként bátyja, Csiszér Gábor ösztönzésére állt be 1848 nyarán önkéntesként a 15. Mátyás-huszárezredbe. Részt vett 1848 októberében a románok elleni bárói ütközetben, kevéssel később november közepétől alakulata kolozsvári osztagjával kiszorult a Partiumba. December közepén a Bem vezérőrnagy irányításával kezdődő magyar ellentámadás során ott volt a dec. 20-i zsigói ütközetben és Kolozsvár felszabadításánál. Harcolt 1849. jan. 3-án Tihucánál, mikor Urbán cs. kir. ezredes seregét kiszorították Erdélyből. Osztagjával részt vett Észak-Erdély felszabadításában, ott volt jan. 21-én Nagyszében sikertelen ostrománál, a Vizakna melletti veres febr. 4-i veres csatában, a szászsebesi, szászvárosi ütközetekben, febr. 9-én a piski csatában, majd 25-én Borgóprundnál az Erdélybe betörő Urbán visszaszorításában.

A Mátyás-huszárezrednek azzal az osztagjával, melyet Bem 1849 áprilisában magával vitt Temesköz felszabadítására, részt vett az Erdélyből Havasalföldre kiszorított császári tábornok, Erdély ellenséges csapatainak főhadparancsnoka, Puchner elleni 1849. máj. 1-jei fehértemplomi csatában, ahonnan a menekülő császári tábornokot és seregét Orsováig üzték.

Guyon Richárd vezérőrnagy vezetése alatt osztagjával 1849. július 14-én vitézül harcolt a Jellasics elleni győztes kishegyesi ütközetben, a magyar szabadságharc végét jelentő aug. 5-i szőregi és 9-i temesvári veres csatákban, majd visszavonulva Dévára, ahol 1849. aug. 18-án tette le a fegyvert. A besorozás elől testvéreivel, Gáborral és Zsigmonddal megszökött Gyulafehérvárról, és hazament szülőfalujába.

1867 után beállt az újjalakított honvédséghez. Honvéd kezelő főhadnagyként „a tisztí állomása helyén halt meg”, Nagyenyeden, itt is temették el.

SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 11r, 13r, 14r, 18r, 29r, 34r, nr. 44, fol. 1r, 2r, 3v, 64v, 65v, nr. 46, fol. 103v–104r; PÁLMAJ József 1901, 116; DEMETER Lajos 2001, 58–60; ALBERT Dávid 2005, 149, 151, 153; TÓTH Levente 2013, 39, 86; SÜLI Attila 2017, 269; Székely Nemzet, 1896/57; dspace.oszk.hu handle Gyászjelentések – Kezdőoldal.

Csiszér Gábor, gidófalvi (ker. 1826. aug. 23., Egerpatak – 1899. jún. 14., Egerpatak) – *örmester*, aki „az 1848-iki eszmék kivívásában tevékeny részt vett”. Nagyapja, gidófalvi Csiszér József orbai esperes volt. Apja, idősebb Gidófalvi Gábor 1809-ben subscribált Székelyudvarhelyen a Református Kollégiumban. 1809 májusától Egerpatakon lelképásztor, 1858 januárjában hunyt el. Anyja, nagyborosnyói Bede Ágnes (1790 körül – 1855. nov. 9.) tizenkét gyermeknek adott életet. Közülük hat fiú és hat leány volt. Öccsei közül Csiszér Dániel Mátyás-huszárként, Zsigmond mint gyalogos örmester harcolt a szabadságharcban, Mózes pedig 15 éves gyermekként „vétette föl magát Gábor Áron tüzei közé”.

1854. máj. 18-án nősült. Felesége Dénes Ágnes, aki élete 61. évében hunyt el, 1898. dec. 8-án. Gyermekük: Ilona, férjezett László Józsefné (1868–1904), Gábor (szül. 1871), Sándor (szül. 1873) és Erzsébet (1878–1899).

A Székelyudvarhelyi Református Kollégium törvényeit 1841-ben írta alá. A hat felsőbb osztály elvégzése után 1847-től a Marosvásárhelyi Királyi Táblán kancellista. Itt érte 1848 tavaszán a forradalom, s ahogyan írta, mint „22 éves iskolavégzett ifjú léptem bé önkéntesen, a legelső között a honvédek közé”, azaz lett Kossuth-lovag, vagyis a 15. Mátyás-huszárezred önkéntese.

1848 folyamán hosszabb ideig tartó betegeskedése miatt távol maradt, majd 1849 első két hónapjában csak szemlélője a Vizakna melletti febr. 4-i veres csatának, a szászsebesi, szászvárosi ütközeteknek, febr. 9-én a piski döntő csatának, de febr. 25-én Bem irányítása alatt már részt vett Borgóprundnál az Erdélybe betörő Urbán visszaszorításában.

A Mátyás-huszárezrednek azzal az osztagjával, melyet Bem Temesköz felszabadítására 1849 áprilisában magával vitt, bátran harcolt az Erdélyből Havasalföldre kiszorított császári tábornok, Erdély ellenséges csapatainak főhadparancsnoka, Puchner elleni 1849. máj. 1-jei fehértemplomi csatában, ahonnan a menekülő császári tábornokot és seregét Orsováig üzték. Guyon Richárd vezérőrnagy vezetése alatt osztagjával 1849. július 14-én vitézül küzdött a Jellasics elleni győztes kishegyesi ütközetben, majd a magyar szabadságharc végét jelentő aug. 5-i szőregi és 9-i temesvári veres csatákban, ahonnan csapata maradékával Dévára vonult vissza – 1849. aug. 18-án itt tette le a fegyvert.

Déváról mintegy 6000 lefegyverzett honvéddel Gyulafehérvárra kísérték, ahol megkezdődött az arra alkalmasoknak ítélt császári seregbe való besorozása. Német nyelvtudásának köszönhetően a sorozóbizottság irodájába került. Kihasználva az irodán nyert információkat, a két öccsével, Zsigmonddal és Dániellel, valamint mintegy 30 háromszékivel elvegyülve, a Kolozsvár és Szilágyság környékéről sorozásra behozott, de kirosztált, „Entlasz paszos”, azaz elbocsájtási engedélyt kapott román legények között megszöktek.

1849 szeptembere végére érkezett haza. 1850 elején az „1847-ben elhagyott papi szigorlatát” letette, és még ezen esztendő április 14-én apja mellé az egerpataki egyházközség segédlelkésznek, majd az apja halála utáni évben, 1859-ben lelkészének választotta. Több mint húsz éven át, 1871. febr. 15. – 1891. nov. 24. között a Sepsí Református Egyházmegye esperese volt.

Mint volt huszár őrmester a háromszéki Rikánbelői Honvédegylet tagja. Haláláig Kossuth törhetetlen híve. Falujában kezdeményezésére egy kis terület Kossuthról neveztek el. Halála után hívei az egerpataki templom előtt díszes obeliszket állítottak az emlékére. 1903-ban az egerpataki március 15-i ünnepélyt rendező bizottság a létesítendő Csiszér Gábor jótékony alap javára ünnepélyvel egybekötött estélyt rendezett, mely alkalomból síremlékénél megemlékeztek egykori lelkészükről.

Visszaemlékezését az 1848/49-es szabadságharcban való részvételéről egykori Mátyás-huszár bajtársa, Koós Ferenc nyugalmazott m. kir. tanfelügyelő biztatására írta meg 1892-ben.

Mikor egykori századosa, Incze Dániel, kinek parancsnoksága alatt vett részt a temesközi hadjáratban, 1896-ban meghalt, a *Székely Nemzet*ben ő állított emléket a halált megvető főszázadosnak, a legénysége által szeretett Dani bácsinak. Ez valójában egy kivonatos rész a visszaemlékezéséből. Emlékiratát az Erekléymúzeumban őrizték Kolozsváron, gépelt másolata Böződi György hagyatékában, az Erdélyi Múzeum-Egyesület levéltárában van. Előszóval ellátva, az *Acta Siculica 2016–2017*-ben Süli Attila hadtörténetese adta közre.

MIKÁR Zsigmond 1891, 251; PÁLMAJ József 1901, 116; ZOVÁNYI Jenő 1977, 540; DEMETER Lajos 2001, 58–60; ALBERT Dávid 2005, 94, 128, 170; TÓTH Levente 2013, 39, 86; SÜLI Attila 2017, 253–269; *Székely Nemzet*, 1896/57; *SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 11r, 13r, 14r, 18r, 29v, nr. 44, fol. 2r, 3v, 34r, 48v, 64v, 65v, nr. 46, fol. 274v–275r és 276v–277r; Székely Nemzet*, 1903/50.

Csiszér Mózes, *gidófalvi* (ker. 1833. nov. 3., Egerpatak – 1869, Ladamos) – *főhadnagy* (?). Református vallású. Családjából apai ágon nagyapja, Csiszér József esperes, apai nagybátyjai közül Csiszér Mihály és Csiszér Sámuel református lelkészek voltak. Csiszér Mihály fiai közül Lajost, aki Déván volt lelkész, 1848-ban a románok gyilkolták le, testvére, Elek 1832-től az 1., 1841-től 1847-ig a 3. huszárezredben szolgált, 1848 őszétől a 11. Székely huszárezredben harcolt a szabadságért. Csiszér Sámuel fiai közül Farkas, ki köz- és váltóügyvéd volt, 1849-ben már főhadnagyként a 3. honvéd vadászrezred segédtisztje volt Marosvásárhelyen.

Apja, idősebb Gidófalvi Gábor (1780 körül – 1858) 1809 májusától volt Egerpatak lelképásztora. Anyja, nagyborosnyói Bede Ágnes (1790 körül – 1855. nov. 9.) tizenkét gyermeket szült. A testvérek közül tizenegyen érték meg a felnőttkort. Fiútestvérei közül Gábor huszár őrmesterként, Dániel Mátyás-huszárként, Zsigmond honvéd őrmesterként harcolt a szabadságharcban.

Bátyja, Csiszér Gábor az 1892-ben írt visszaemlékezése végén 1898-ban azt írta öccséről, hogy mint „15 éves gyermek vétette föl magát a Gábor Áron tüzérei közé, és mint tűzmester, kedvence volt örnagyának.” Ezek szerint a székelyföldi hadosztály kötelékében szolgált.

1849. július 31-én „a segesvár-fejéregyházi csatában ágyúja összelövetvén, ő hajadonfővel kezdett az élőrohánó muszkák elől a törökbúzák között a Küküllő felé menekülni. Szerencsére egy derék székely huszár főhadnagy, Egerpataki Balykó György megismervén őt, lovára fölkapta, s így menekült meg...” A segesvári vesztés csata után is tovább harcolt, Zsibónál tette le a fegyvert. Ekkor mint kiskorút hazaengedték, de később menekülnie kellett a sorozás elől. Bátyja, Gábor csak annyit jegyzett meg az említett visszaemlékezése végén, hogy „sok hányattatás között menekülvén a besorozástól, gazdatiszt lett, és 1869-ben Ladamoson halt meg oly fiatalon, tífuszban.”

Pálmay József genealógus, valószínűleg a családtól szerzett információra alapozva, azt jegyezte meg róla, hogy a szabadságharc alatt tűzér főhadnagyként szolgált. A bukás után elítélték,

de ő Amerikába menekült, később Angliában és Egyiptomban tartózkodott. Az általános amnesztia után hazatelepedett és Arad megyében lett jószágigazgató. Az előbbi állítás csak részben lehet igaz. Nem volt főhadnagy, ezt bátyja említette volna, és nem Arad, hanem Szeben megyében volt gazdatiszt.

PÁLMAJ József 1901, 116; BONA Gábor 1998, 280; SÜLI Attila 2017, 269; *SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 3v, 48v, 64v, 65v.*

Csiszér Zsigmond, *gidófalvi* (1831. aug. 13., Egerpatak – 1911?, Parajd) – *honvéd őrmester*, majd református lelkész. Papi család sarja. Nagyapja, Csiszér József (1739 körül – 1815) Zágomban volt lelkész, majd esperes, apja idősebb Csiszér Gábor haláláig Egerpatak lelképásztora, apai nagybátyjai közül Csiszér Mihály (1789–1862) Zágomban, Csiszér Sámuel (szül. 1775) Karatnán lelkész. Apjáról és Zágomban szolgáló nagybátyjáról a *Kolozsvári Híradó*ban 1848 szeptemberében külön megemlékezik a tudósító Benedek Áron: „jelen hó 12-én Szentkatolnán tartott közgyűlésen Berzenczey László kormánybiztos úr lelkes felszólalására százanként tódula műveltebb ifjúságunk virága az alakítandó szabad lovassereg zászlója alá. (...) Csak tiszteletes Csiszér Gábor egerpataki, tiszteletes Csiszér Mihály zágoni, két egytestvér pap atyánkfiainak őt, amannak kettő, ennek három, részint tanácskodó, részint tanodát végzett szép reményű fiai népesíték, atyai áldásoktól kísértetve, az önkéntes lovas honvédök számát.” Itt jegyezzük meg, a tudósító Benedek Áron (1792–1879) Kisbacon szülte, a bécsi akadémián is megfordult „tudományos” papja Nagyborosnyónak, sógora volt az egerpataki Csiszér testvéreknek, nővérük, Csiszér Ágnes volt a felesége.

Két bátyjához, Csiszér Gáborhoz és Dánielhez hasonlóan a Székelyudvarhelyi Református Kollégiumban folytatta tanulmányait. 1848 februárjában „a bölcsészekre nézve kezdő, vagyis elsőéves volt. Tizenhét éves diákként lépett a Háromszéken alakuló egyik honvéd gyalogezredbe. Bátyja visszaemlékezéséből ismert, hogy abban a zászlóaljban szolgált, amelyik részt vett 1849. febr. 27-én a tihucui harcokban. Vélhetően ennek a zászlóaljnak kötelékében harcolta végig a szabadságharcot. Végül mint honvéd őrmester, Dévánál kapitulált. Testvéreivel, Gáborral és Dániellel egyszerre szökött meg Gyulaféhérvárról, ahol be akarták sorozni a császári hadseregbe.

A szabadságharc leverése után visszatért a kollégiumba, teológiát végzett. Haláláig Parajd lelkésze volt.

Feleségétől, kibédi Péterfy Juliánától nem született gyermekük. Felesége testvérenek, Péterfy Lajos torboszlói református lelkésznek és korán elhalálozott feleségének, Pergő Máriának gyermekei közül az egyik lányt, Rózsát és az egyetlen fiút, Károlyt nevelték fel. Nevelt fiúkból, Péterfy Károlyból (1869–1941) szintén református pap lett. Az ő révén maradt meg az a kéziratosszéki prédikációgyűjtemény, melynek nagy részét Csiszér Zsigmond írta.

ALBERT Dávid 2005, 154; SÜLI Attila 2017, 269; *EGYED Ákos* 2008, 79, 276; *Kolozsvári Hírlap*, 1848/72; *PÉTERFY László* 1988; *SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 11r, 13r, 14r, 18r, 29v, 34v, nr. 44, fol. 1r, 2r, 3v, 64v, 65v.*

Dánér Antal (ker. 1827. jan. 23., Egerpatak – ?, ?) – *közvitéz*. Református vallású. Apja Dánér Ferenc, anyja Dénes Klára. Kétszer nősült, első feleségétől elvált. Másodszor esküdt 1859. febr. 11-én „a nő papja által” Laborfalván. Második felesége, unitárius vallású laborfalvi Berde Débora 85. éves korában, özvegyen hunyt el 1912. jan. 19-én Egerpatakon.

Azt, hogy 1848/49-ben milyen alakulatnál szolgált és hol harcolt, nincsenek adatok. Annyi ismert, hogy 1890-ben Egerpatakon napszámos és a háromszéki Rikánbelői Honvédegylet tagja volt. Feltehetően 1890–1911 között halhatott meg

MIKÁR Zsigmond 1891, 258; *SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 18, nr. 45, fol. 68, nr. 47, fol. 96v–97r, nr. 555, fol. 84.*

Dénes György (ker. 1831. jan. 15., Egerpatak – 1894. dec. 23., Egerpatak) – *tizedes*. „Ős székely” család sarja, református vallású. Apja, Dénes József gyalog katona, anyja Basa Judit. Testvér Dénes László honvéddel.

Kétszer nősült: először 1851. febr. 24-én a 20 éves Szabó Ráchelt vette nőül. Másodszor 1870. febr. 23-án, az akkor 27. éves özv. bitai Dombora Máriát vette feleségül.

Azt, hogy a szabadságharc alatt melyik alakulatban és hol harcolt, nincsenek források. Csiszér Gábor református lelkész, volt Mátyás-huszárvisszaemlékezéséből annyit tudunk róla, hogy 1849. aug. 18-án, Dévánál tette le a fegyvert. A császáriakhoz való besorozása előtt együtt a Csiszér fivérekkel, Gyulafehérvárról szökött meg. Menekülés közben lebetegedett, Székelykocsárdon maradt, csak felgyógyulása után jött haza a falujába.

1890-ben Egerpatakon földműves, volt honvédként a Rikánbelői Honvédegylet tagja. Halálakor két nagyobb korú fiú és két kiskorú leánya élt.

MIKÁR Zsigmond 1891, 252; SÜLI Attila 2017, 267; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 2r, 43v, nr. 45, 88v–89r, nr. 46, fol. 254v–255r.

Dénes István (1813., Egerpatak – ?, ?) – *százados*. Kilitét pontosítani az anyakönyv hiányos volta miatt nem lehetett. Bona Gábor szerint egerpataki, „székely születésű”, 1848-ban már családos, egy gyermek apja.

A kézdivásárhelyi katonai nevelőintézetben végzett. 1831-től köztitűz, 1840-től őrmester a 11. Székely huszárezredben.

1848. szept. 15-től hadnagy a 15. Mátyás-huszárezred Háromszéken alakuló osztályánál. Részt vett Háromszék önvédelmi harcában. 1849. jan. 16-tól főhadnagy, júl. 16-tól, hivatalosan júl. 20-tól alszázados a 11. Székely huszárezredben, az erdélyi hadseregben.

A körözölévé szerint a szabadságharc ideje alatt „Kossuth auditor kapitány” volt. 1850. jan. 16-tól hét Sepsiszentgyörgyön lakó volt honvédtiszt társával, mert „a gyalog és lovag truppoknál a forradalom alatt, mint tisztek szolgáltak”, a Császári Alkerületi Biztonság által kiállított „kerülő rendelet következtében” körözés alatt állt.

Adatok hiányában további sorsa ismeretlen.

BONA Gábor 1988, 171–172; BONA Gábor 2008, I, 282; DEMETER Lajos 2001, 147; DEMETER Lajos – DEMETER László 2008b, 77.

†Dénes József (1820. máj. 22., Egerpatak – 1848. okt. 25., Magyarsáros) – *köztitűz*. Hősi halott. Református vallású. Apja Diénes János székely huszár, anyja Tóth Anna. 1839. febr. 9-én megnősült, mint 20 éves „ifjú legény”. Felesége angyalosi Imreh József gyalog katona lánya, Imreh Éva (1818 körül – 1884), kitől két gyermek született: Lajos (1845. júl. 31. – 1861. ápr. 9.) és Barabás (sz. 1843. jún. 10.). Felesége másodszor 1858. jan. 26-án a 30 éves nőtlén, nemes angyalosi Forró András (1825 körül – 1894) volt honvéd tizedeshez ment nőül.

1848 októberében részt vett az agyagfalvi Székely Nemzeti Gyűlésen és a székely tábor kivonulásában. Egerpataki Ütő Gáborral együtt Magyarsárosnál esett el.

Volt felesége révén neve, mint hősi halált halt szabadságharcosnak, az angyalosi hősi halottak között is szerepel.

Székely Nemzet, 1883/170; SÁL, Fond 105, nr. 40, fol. 28v, 31v, 55r, 94r, nr. 43, fol. 11r, nr. 44, fol. 2v, 61r.

Dénes László (ker. 1824. márc. 5., Egerpatak – 1895. máj. 29., Egerpatak) – *köztitűz (tizedes?)*. Református vallású. Apja, Dénes József gyalog katona, anyja Basa Judit. Testvér Dénes György honvéd tizedessel.

Kétszer nősült. Első feleségét, a 21. éves nemes Bede Annát 1843. máj. 1-jén vette feleségül. Másodszor özvegy Borkomány Annát (mh. 1896. jún. 22., 74. éves korában), mint özvegy, 54 éves földész vette feleségül.

A szabadságharc alatt hol harcolt és milyen alakulatban szolgált, nincsenek források. Annyi ismert, hogy volt honvédként 1890-ben a Rikánbelői Honvédegylet tagja volt, Egerpatakon élt, ő volt a halottkém. Haláláig „mint rokkant honvéd, nyugdíjat élvezett”.

MIKÁR Zsigmond 1891, 258; KÁL, Fond 550, S–Sz, sz. n; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 15v, nr. 44, fol. 38r, nr. 45, fol. 49v–50r, nr. 46, fol. 256v–257r, 264v–265r.

Dénes Sámuel (1823. dec. 21. – ?, Egerpatak) – *köztitűz*. Református vallású. Apja Dénes Ádám, anyja Basa Debora. Feltehetően 1907 után hunyt el Egerpatakon.

Arról, hogy hol harcolt a szabadságharc alatt és melyik alakulatban szolgált, nincsenek adatok. Honvédigazolványát, mint több más háromszéki társának, csak 1894-ben állították ki, ezt azonban az illetékes helyen nem fogadták el. Erről az Országos Honvédségélevező Egylet kezelőhivatala 1894. jún. 11-i dátummal, az 4825. számú átiratában tudatta Sepsiszentgyörgyön a háromszéki alispáni hivatalt. Arra hivatkoztak, hogy a miniszterelnök jelenlétében hozott 1893. szeptember 28-i határozat szerint honvédugydíjra csakis azok jogosultak, akik 1893-ig megkapták honvédigazolványukat. A többiek 1848/49-ben kiállított sorozólajstrommal vagy, ennek hiányában, hivatalos közegek előtt esküt tett volt honvédek tanúvallomásaival igazolhatják jogoságukat a honvédugydíjra.

Nyugdíjazása ügyében a Sepsi járási főszolgabíró eljárta. Az 1894. aug. 4-i 5977. számmal ellátott átiratát, melyben kihangsúlyozta, hogy „1848–49-ből állítási lajstrom” a főszolgabíróságon nincs, azonban a kívánt „1848-as honvéddel felvett nyomozati jegyzőkönyvet”, vagyis az esküt tett volt honvédek jegyzőkönyveit „a leadott ügyiratokkal együtt” felterjesztette az alispáni hivatalhoz. Ezeket 7 db záradékkal, az alispántól 1894. aug. 10-én 13136/894. iktatószámmal ellátva, visszaküldték Budapestre. Arról, hogy ott hogyan bírálták el kérelmét, nincsenek adatok.

SÁL, Fond 9, 560. doboz, III/142–1894, fol. 350, 351, 352v, 384r; Fond 105, nr. 43, fol. 15r.

†Fazakas József – Hősi halált halt. Kilitét nem sikerült azonosítani. Feltételezhető, hogy szülei azonosak szacsvai providus, azaz jobbágy renden lévő Fazakas Ferencel, aki 1822. január 29-én Egerpatakon vette feleségül néhai ifjabb Izsák Sámuel hajadon lányát, Izsák Sárát. Apja 1853. szeptember 6-án „egy lezuhanó fa által szerencsétlenül összezúvatván” halt meg.

„1849. aug. 12., Szabad polgár Fazakas Josef 19 éves ifjú legény a hadba Nyergesen az ágyú golyóbis által lövetett meg – eltemettetett ott – prédikáltattak szülei itthon.”

Ezek szerint több mint valószínű, hogy 1849 nyarán Tuzson János honvédegyvező parancsnoksága alatt harcolt szülőföldje védelmében.

SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 28r, nr. 44, fol. 61r, 62v; Székely Nemzet, 1883/170.

Fejér Ignác (ker. 1802. dec. 8., Egerpatak – 1871. febr. 2., Egerpatak) – *bizottmányi elnök, falusbíró*. Református vallású. Apja lófő székely Fejér Pál. Anyja nagyborosnyói Kónya Ágnes. Feltehetően azzal a Fejér Ignáccal azonos, kit az egerpataki lelkész, Csiszér Gábor esketett össze „háromszori kihirdetés után” Ütő Teréziával 1827. jún. 18-án.

1849-ben egerpataki falusbíró és a helybeli éllemező bizottmány elnöke, akinek feladata a faluból begyűjtött élelem

és egyéb rovatok tárolása, azoknak a Háromszéken állomásozó honvédség számára való elszállíttatása volt.

ALBERT Ernő 1999, 188; SZNM, K, *Nygy. 1848–49; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 9r, 30r, nr. 45, 138–139.*

Fejér Mihály (ker. 1827. jún. 5., Egerpatak – 1895. jún. 27., Egerpatak) – *közüvitész*. Református vallású. Apja Fejér József, anyja Csuzi Erzsók. 1855. ápr. 9-én nősült, neje Kis Terézia (szül. 1830 körül).

Csiszér Gábor szerint Bölcs Sándor 11. Székely huszárezredbeli kapitány parancsnoksága alatt szolgált. Ezek szerint részt vett Bem oldalán Észak-Erdély, majd Temesköz felszabadításában. Ezrede Bácságban maradt osztályánál, a 2. században szolgált a fegyverletételig.

1890-ben napszámos, mint volt honvédet és a Rikánbelői Honvédegylet tagját tartották nyilván. Haláláig, „mint rokkant 1848/49 beli honvéd nyugdíjat élvezett”. 1895-ben özvegye és egy férjhez ment lánya élt.

SÜLI Attila 2017, 263; MIKÁR Zsigmond 1891, 259; BONA Gábor 2008, I, 208; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 19r, nr. 46, fol. 256v–257r.

Izsák Ferenc (1817 körül, Egerpatak – 1886. febr. 11., Egerpatak) – *közüvitész*. Református vallású. Az anyakönyv hiányos volta miatt csak feltételezhető, hogy az ő apja volt Izsák Ferenc főstrázsamester, anyja pedig nagyborosnyai Magyarosi Juliánna. Ez esetben szülei 1801. július 25-én esküdtek Egerpatakon, apja 1822-ben jubilátus strázsamester, majd néhány évre rá, 1826-ban a felsőtömösi harmincadnál „contumázt”, vagyis vesztégári hivatalnok, és élete 83. évében, 1854. augusztus 19-én hunyt el, Egerpatakon. Felesége, Berde Ágnes élete 50. évében halt meg 1871. szeptember 20-án.

1848 nyarán feltehetően a 11. Székely huszárezred Délvidékre kivezényelt osztálya egyik századában szolgált. Csiszér Gábortól ismert, hogy 1849-ben, mikor Versecről Temesvár felé vonultak, útközben találkoztak az onnan jövő, mint írta, „az éppen hazamenőben levő két községembeli régi huszárral Kis Ferenc[cel] és Izsák Ferenc[cel], kik terhes családjuk támogatása végett engedelmet nyertek a hazamenetelre.”

Arról, hogy 1849 nyarán az oroszok betörésekor részt vett az ütközetekben, nincsenek forrásaink.

Élete végéig szülőfalujában gazdálkodott. Halálakor a lelkész neve után bejegyezte, „vult lófőszékely családtya [volt]. Az elhunytnak 3 fiú, egyik bárgyú, és egy kiházasodott leánygyermek maradt” hátra.

SÜLI Attila 2017, 262; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 11r, 14r, 18v, 21v, nr. 44, fol. 63r, nr. 45, fol. 69v–70r, nr. 46, fol. 98v–99r.

Izsák István (I.) (ker. 1802. dec. 9., Egerpatak – 1876. aug. 28., Egerpatak) – *hadnagy*. Református vallású. Apja Izsák Pál. 1821. márc. 26-án nősült Egerpatakon. Felesége, Izsák Rákhel 86. éves korában mint „nyugdíjas prófospné” hunyt el Egerpatakon 1888-ban. Nyolc gyermeknek volt az apja, kik közül János mint huszár főhadnagy harcolt a szabadságharcban, Pál pedig hősi halált halt.

1821-ben frajter, azaz örvezető. Egy időben a sepsiszentgyörgyi (katonai) elemi iskola, vagyis a „norma” tanítója. 1849 áprilisában Sepsiszentgyörgyön foglár, a „4. honi században” szolgált. Május 16-ával hadnagy lett a 11. Székely huszárezrednek a brassói hadosztálynál alakuló alezredesi osztályában.

Mint nyugalmazott börtönfelügyelő hunyt el. Halálakor az özvegye, két fiú- és két lánygyermeké élt. Özvegye kegyenyugdíjat élvezett. Fiai állami szolgálatban, a távírda-igazgatásnál dolgoztak.

BONA Gábor 1998, II, 107; DEMETER Lajos – DEMETER László 2008b, 116; SÜLI Attila 2017, 262; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 6v, 27v, nr. 45, fol. 168v–169r, nr. 46, 234r–235v.

Izsák István (II.) (ker. 1824. júl. 10., Egerpatak – 1913. szept. 30., Egerpatak) – *közüvitész*. Református vallású, lovas katonai család sarja. Apja Izsák István, anyja Szabó Mária. 1847. szept. 19-én nősült Egerpatakon. Felesége, nemes Kónya Anna, aki 1904. ápr. 20-án halt meg, 77. éves korában.

Arra, hogy hol harcolt és melyik alakulatban szolgált, nincsenek adatok. Az anyakönyvi bejegyzésből ismert, hogy özvegyen hunyt el, haláláig „honvéd kegyenyugdíjas” volt.

SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 16r, nr. 44, fol. 40. és 68, nr. 46, 294r–295, nr. 47, fol. 97v–98r.

Izsák János (ker. 1828. ápr. 25., Egerpatak – 1861. aug. 8., Egerpatak) – *huszár főhadnagy*. Református vallású. Apja, Izsák István frajter, majd a szabadságharc honvédhadnagya. Anyja Izsák Rákhel. Testvér Izsák Pállal, ki nagyenyedi diák volt, mikor a honvédek közé állt és hősi halált halt.

A 11. Székely huszárezredben szolgált, Csiszér Gábor szerint Bölcs Sándor századkapitány parancsnoksága alatt, aki ezrede Bácságban maradt osztályánál, a 2. századnak volt a századparancsnoka. Ezek szerint részt vett Bem oldalán Észak-Erdély, majd Temesköz felszabadításában. A fegyverletételig Bácságban maradt.

Hazakerülése után az anyakönyv bejegyzés szerint cs. kir. hivatalnok volt. Fiatalon halt meg, tifuszban.

BONA Gábor 1998, II, 107; SÜLI Attila 2017, 262; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 19v, nr. 45, fol. 54v–55r.

†**Izsák Pál** – *közüvitész* (?). Hősi halált halt. Arról, hogy melyik alakulathoz állt be honvédek és hol esett el, nincsenek adatok. Az anyakönyv hiányossága miatt csak feltételezhető, hogy azonos az 1825 augusztusában született Izsák Pállal. Eszerint apja Izsák István frajter, 1848/49-es honvédhadnagy, anyja Izsák Rákhel. Ő a második Pál volt a családban. Az első 1823. jan. 6-án tartották keresztvíz alá, és feltehetően mint csecsemő halt el.

Ha pedig azzal az egerpataki Izsák Pállal azonos, aki 1848-ban a nagyenyedi kollégium diákja volt, akkor feltehetően 1830–33 között született, de nincs bejegyezve keresztelője az anyakönyvbe.

JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István 1979, 251; Székely Nemzet, 1883/170; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 13v, 16v.

Kis Ferenc (1812 körül – 1887. máj. 2., Egerpatak) – *közüvitész*. Református vallású. Apja székely lovas katonai Kis Sándor. Felesége, Kis Mária szintén huszár renden lévő volt, kinek apja, Kis Ferenc 1834-ben, mikor egybekeltek, már néhai.

Felesége, Kis Mária élete 45. évében, 1860. március 4-én hunyt el. Másodszor 1861. július 1-jén Sepsiszentgyörgyön nősült. Ekkor 51. éves földész, „vult lófőszékely”. Felesége özv. Kiss Istvánné Benkő Ágnes.

1848 nyarán feltehetően a 11. Székely huszárezred Délvidékre kivezényelt osztálya egyik századában szolgált. Csiszér Gábortól ismert, hogy 1849-ben, mikor Versecről Temesvár felé vonultak, útközben találkoztak az onnan jövő, mint írta, „éppen hazamenőben levő két községembeli régi huszárral Kis Ferenc[cel] és Izsák Ferenc[cel], kik terhes családjuk támogatása végett engedelmet nyertek a hazamenetelre.”

Arról, hogy 1849 nyarán az oroszok betörésekor részt vette-e az ütközetekben, nincsenek forrásaink.

SÜLI Attila 2017, 262; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 30v, nr. 45, fol. 35v–36r, 51v–52r, nr. 46, fol. 100v–101r.

Kiss György (1818 körül – 1875. ápr. 20., Egerpatak) – *hadnagy*. Református vallású. Felesége, Pál Rózália élete 68. évében, 1896. ápr. 2-án, Bodolán élő fiánál, Kis Lajos tanítónál halt meg, de Egerpatakon temették el.

Az anyakönyvi bejegyzés szerint fia, Lajos keresztelesekor 1850. október 20-án a lelkész azt írta be, hogy őrmester volt. Ez azt feltételezi, hogy a szabadságharc előtt a 15. (2. székely) határorézdrenben szolgált. A szabadságharcban 1849-ben a 86. honvédszászlóaljban harcolt. Részt vett a Töröcsvári-szoros védelmében, majd – feltételezhető – zászlóaljparancsnoka, Tuzson János oldalán – Háromszék védelmében, a moldvai betörésben, az 1849. augusztus 1-jei nyergestetői ütközetben.

A szabadságharc után szülőhelyén gazdálkodott. 1873-ban, mikor a 19 éves fia, Albert meghalt, a falu lelkésze, Csiszér Gábor úgy jegyezte be, mint honvéd hadnagyot. Élete 57. évében tüdőbetegségben hunyt el, „özvegyet, egy nagykorú fiú és egy kiskorú lánygyermeket hagyott hátra”.

Halála után felesége, amíg még élt, rokkant nyugdíjat élvezett.

BONA Gábor 1998, II, 226; ORBÁN Balázs 1873, 193; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 19r, nr. 45, 72v–73r, 78v–77r, nr. 46, fol. 146v–147r.

Kiss Károly (1818. dec. 12., Mátisfalva? – 1902. márc. 8., Egerpatak) – *tüzér tizedes*. Református vallású. Apja, Kiss Pál Bodolán, 1813-tól Mátisfalván volt lelképásztor, 1820. április 22-én hunyt el. Anyja, a székelyudvarhelyi születésű Letenyey Rebeka (1783 körül – 1868. ápr. 20.) férje halála után Egerpatakon lakott, ahol az apát meg nem nevezve, egy fiúgyermeknek adott életet, ki a keresztségben 1827. jún. 25-én az István nevet kapta. Az említett féltestvérén kívül édestestvérei: Zsuzsánna (szül. 1808. márc. 3.), Pál (szül. 1811. febr. 25.), József (szül. 1814. nov. 20.) és Lajos (szül. 1816. júl. 3.).

A szabadságharc ideje alatt, hogy hol és melyik alakulatnál szolgált, nincs igazoló forrásunk, a Honvéd segélyalap nyilvánításából annyi ismert csak, hogy tüzér tizedes volt, 1868-ban 49. éves, Egerpatakon élt. Özvegyen hunyt el.

MNL OL, K 57, 2825/2868, SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 19r; nr. 44, fol. 41v, nr. 45, fol. 63r–64v, nr. 46, fol. 286v–287r.

Kis Zsigmond, id. (ker. 1827., Egerpatak – 1890. okt. 24., Egerpatak) – *őrmester*. Születése pontos dátuma és szüleinek neve meghatározhatatlan, ugyanis ugyanabban az évben két egerpataki Kis családban is kereszteltek egy-egy Zsigmond nevű gyermeket. Egyiket január 16-án (apja gyalogkatoná Kís Ferenc, anyja Dénes Mária), a másikat szeptember 19-én (szülei: Kis László és Kis Ágnes).

Ahhoz, hogy melyik zászlóaljban szolgált és hol harcolt, nincsenek források. Csiszér Gábor révén annyi ismert, hogy 1849. augusztus 18-án Dévánál tette le a fegyvert.

1890-ben, mint volt honvédet, napszámoként tartották nyilván, aki a Rikánbelőli Honvédegylet tagja volt. Halálakor a következőt jegyezte meg róla a helybeli lelkész, a már említett Csiszér Gábor: „ős székely, volt egyházköri jegyző, 64. éves, előbb kitűnő tanító, honvéd, besorozott katona, később jegyző, végül züllött szegény ember.”

MIKÁR Zsigmond 1891, 251; SÜLI Attila 2017, 266; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 18r. és 19r, nr. 46, fol. 105v–106r.

☩**Kocsis József** (ker. 1823. júl. 24., Feldoboly? – 1849. aug. 6., Nagycsúr?) – *közüvitéz*. Református vallású. Apja gyalog katoná Kotsis Elek, anyja Mircse Juliánna. Egerpatakra nősült 1845. január 1-jén. Felesége, providus, azaz jobbágy renden lévő Fazakas Sára. Két fiúgyermek született: István 1846. szeptember 28-án, József 1848. december 22-én.

„A magyar táborba katonának vitetett, és oda maradtott.” 1849. augusztus 6-án esett el az oroszok elleni csatában.

Felesége 1853. ápr. 19-én, 25 éves korában egyházi engedéllyel egerpataki Simon János volt honvédhez ment férjhez.

1861-ben egykori felesége napszámos munkából, szegényesen élt és tartotta el a két kiskorú árva, Istvánt és Józsefet. Ezért a háromszéki Rikánbelőli Honvéd Segélyező Egylet az árva közül Istvánt 3 Ft, Józsefet pedig 5 Ft segélyre irányozta elő. Arról, hogy megkapták-e a császári hatalom által néhány hónap működés után beittott egylettől az előirányozott összeget, nincsenek adatok.

MNL OL, K 57, 2825/2868; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 15v, 17v, 38v, 47r, nr. 296, fol. 12r; Fond 89, fasc. IV, fol. 75.

Kónya Albert – *közüvitéz*. 1890-ben napszámos, Egerpatakon élt, és mint volt honvéd, a háromszéki Rikánbelőli Honvédegylet tagja volt. Kilitét nem sikerült beazonosítani.

MIKÁR Zsigmond 1891, 263.

☩**Kónya Elek** (ker. 1830. okt. 2., Egerpatak – 1849, ?) – *közüvitéz* (?). Hősi halált halt. Református vallású. Az egerpataki anyakönyvben a faluból kivonult, „táborba elestek és meg holtak” nevei között szerepel. Azok nevét, akik Egerpatakról vérükkel áldoztak a szabadságért, idősebb Csiszér Gergely, a falu akkori papja örököltette meg az anyakönyvben, mintegy lezárásaként az 1849. évi elhunytak nevei és temetések után. Ebből derül ki, hogy a Kónya család nemesi ágából származott. Így az ugyanabban az évben született két Kónya Elek közül őt 1830. okt. 2-án kereszteltek. Apja nemes Kónya Sámuel, anyja Gazda Rákhel volt.

Székely Nemzet, 1883/170; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 1r, 61r.

☩**Kónya Ferenc (I.)** (1819 körül – 1849, ?) – *közüvitéz* (?). Hősi halált halt. Református vallású. Az anyakönyv hiányossága miatt szüleit nem lehet kikutatni. Családjá a gyalog katoná rendhez tartozott. Mint 25 éves ifjú legény vette feleségül 1844. február 19-én az akkor 22 éves egerpataki Ütő Máriát. Két fiú született: József (1845. márc. 19.) és Sándor (1849. ápr. 2.).

A szabadságharcban, hogy melyik alakulatban és hol harcolt, nincsenek rá adataink. Az anyakönyvből annyi ismert, hogy 1849-ben esett el.

Özvegye 1851. december 18-án Egerpatakon másodszor laborfalvi Berde Miklóshoz ment férjhez.

Székely Nemzet, 1883/170; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 14r, 17v, 34r, 38r, 61r.

Kónya Ferenc (II.) (ker. 1827. máj. 28., Egerpatak – 1897. okt. 9., Egerpatak) – *közüvitéz*. Református vallású. Egyértelműen nem sikerült beazonosítani. Legvalószínűbb, hogy az ő apja Kónya Ádám gyalog katoná, anyja pedig Dénes Éva. Szülei 1825. január 16-án esküdtek Egerpatakon. Ő 1860. június 19-én Szántó Máriát (1837 körül – 1898. aug. 20.) vette feleségül.

Adatok hiányában, hogy melyik alakulatban szolgált és hol harcolt, nincsenek rá források. 1890-ben, hasonlóan 1893-ban is, mint Egerpatakon lakó földművest tartották nyilván, aki volt honvédként a Rikánbelőli Honvédegyletnek a tagja.

MIKÁR Zsigmond 1891, 263; KÁL, Fond 550, S–Sz, sz. n; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 19r, nr. 45, fol. 70, nr. 46, fol. 121v–122r.

Kónya Gergely – *közüvitéz*. Csiszér Gábor említi visszaemlékezésében, ő is azok közé tartozott, aki a dévai fegyverletétel után megszökött Gyulafehérvárról, ahová a császári seregbe való besorozásra vitték, s kiből később sepsiszentgyörgyi járásbíró lett. Feltehetően nagyborosnyói nemes Kónya Antal és Simon Rózá-

lia 1829-ben kereszttel fiával azonos, ki mint királyi járásbíró, élete 51. évében, 1880. szeptember 13-án, Kovásznán hunyt el.

SÜLI Attila 2017; SÁL, *Fond 105, nr. 145, fol. 2v, nr. 277, fol. 9r–10r; SZNM, K, Gyj. törzsgy.*

Kónya János – *közvitéz*. 1848 októberétől a 12. honvédszászlóalj önkéntese. Református vallású. Kiletét egyértelműen nem sikerült kideríteni. Feltehetően azonos az 1830. júl. 16-án kereszttel Kónya Jánossal, kinek apja Kónya Mózes gyalog katona, anyja Baló Mária volt.

GAGYI Zoltán 2001, 173; SÁL, *Fond 105, nr. 44, fol. 2r.*

Kónya Sándor (ker. 1825. aug. 7., Egerpatak – 1895. júl. 12., Egerpatak) – *örmmester*; Mikár Zsigmond szerint *közvitéz*. Református vallású. Apja Kónya Pál.

A szabadságharc végéig a 86. honvédszászlóaljban szolgált. A Mikár-féle nyilvántartásban 1890-ben mint egerpataki földművest tartották nyilván, aki volt honvédként a Rikánbelőli Honvédegyeletnek volt a tagja. Az egykori Kolozsvári Ereklémúzeum iratgyűjteményében található, 1893-ban kiállított igazolvány szerint a 86. honvédszászlóaljban *örmmester* volt. Rangját igazolja Csizsér Gábor egerpataki lelkes anyakönyvi bejegyzése, aki a halálesetkor megörököltette, hogy az elhunytnak az özvegyén kívül a faluban egy élő fiú-, 3 elhunyt lánygyermekét, 12 unokáját tartották számban, s „mint rokkant 1848/9-beli honvéd *örmmester* nyugdíjat élvezett”.

MIKÁR Zsigmond 1891, 263; MNL OL, *K 257/3. és KÁL, Fond 550, S–Sz, sz. n.; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 28v, nr. 44, fol. 42r, nr. 46, fol. 256v–257r.*

Maksai Dávid (ker. 1826. okt. 9., Egerpatak – 1900. márc. 25., Egerpatak) – *közvitéz*. Református vallású. Apja providus, azaz jobbágy renden lévő Maxai (Maksai) Ferenc, anyja zágoni születésű Gödri Zsuzsánna. Szülei 1823. január 1-jén esküdtek Egerpatakon. Apja 1882-ben halt meg, élete utolsó nyolc évét teljes vakságban élte le.

Kétszer nősült. Először 1849. december 26-án bikfalvi Kitsin Annát vette feleségül. Második felesége Fazakas Ágnes volt, aki 1913. március 23-án hunyt el Egerpatakon.

A szabadságharcban honvéd huszárként harcolt, feltehetően a Mátyás-huszárezred kötelékében. 1890-ben mint egerpataki napszámost tartották nyilván, aki volt honvédként a Rikánbelőli Honvédegyelet tagja volt.

MIKÁR Zsigmond 1891, 264; SÁL, *Fond 105, nr. 43, fol. 18r, nr. 46, fol. 90v–91r; 280v–181r; nr. 47, 96–97.*

Márk József (ker. 1823. szept. 15., Egerpatak – ?, ?) – *huszár káplár*. Református vallású. Székely huszár katona család sarja. Apja Márk József. Anyja Isák (Izsák) Trézsia (Terézia). Testvérei: Antal (ker. 1821. aug. 5.), Zsigmond (ker. 1827. febr. 11.), Zsófia 1831. szept. 20.). 1843. november 29-én „dispensatio mellett összeeskettetett” a 16 éves gyalog katona renden lévő Berde Sárával.

Csizsér Gábor visszaemlékezésében tesz említést arról, hogy 1849-ben Bölcs Sándor 11. Székely huszárezredbeli kapitány parancsnoksága alatt szolgált. Ezek szerint részt vett Bem oldalán Észak-Erdély, majd Temesköz felszabadításában. Ezrede Bánságban maradt osztályánál, a 2. században szolgált a fegyverletételig. Feltehetően 1907 után halt meg.

SÜLI Attila 2017, 263; SÁL, *Fond 105, nr. 43, fol. 12r; 14v, 18v, nr. 44, fol. 2r, 37r.*

Márk Mihály (ker. 1828. okt. 6., Egerpatak – 1910. okt. 22., Egerpatak) – *közvitéz*. Református vallású. Apja Márk Sámuel (1802 körül – 1872. ápr. 15.), anyja Dávid Trézsia.

Arról, hogy melyik alakulatban szolgált a szabadságharc alatt és hol harcolt, nincsenek források. Annyi ismert, hogy 1890-ben mint földműves élt, és volt honvédként a háromszéki Rikánbelőli Honvédegyelet tagja. A földművelés mellett asztalos a falujában. Özvegyemberként halt meg.

MIKÁR Zsigmond 1891, 264; SÁL, *Fond 105, nr. 43, fol. 20v, nr. 45, fol. 70v–71r, nr. 47, fol. 94v–95r.*

Módi Pál (ker. 1826. febr. 26., Egerpatak – 1895. dec. 21., Egerpatak) – *közvitéz*. Református vallású. Apja Módi Elek, anyja Majos Anna. Szülei 1814. március 31-én esküdtek Egerpatakon.

Mint „szabad polgárt”, 1849. június 25-én a 22. éves Simon Rebekával „összve eskették, [mert] táborba kelletvén menni, Nimet Josef és Bitai Ferentz előtt.” Első felesége feltehetően elhunyt, mert 1850. július 3-án másodsor nősült, szacsvai Földes Juliannával.

Feltehetően részt vett 1849-ben Háromszék oroszok elleni csatáiban. 1890-ben földművesként és volt honvédként a Rikánbelőli Honvédegyelet tagja volt. Az 1893-ból fennmaradt irat szerint Egerpatakon élt, honvédn nyugdíjat élvezett.

MIKÁR Zsigmond 1891, 265; KÁL, *Fond 550, S–Sz, sz. n.; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 17v, 24v, nr. 44, fol. 41v, 42v, nr. 46, fol. 115v–116r.*

Nagy László, másképp **Butuk** (1820 körül, ? – 1897. jan. 9., Egerpatak) – *közvitéz*. Református vallású jobbágy családból származott. Miután „három egymást következő vasárnapokon kihirdetettek”, 1844. január 4-én megesküdött providus, azaz jobbágy renden lévő 20. éves Bodola Annával. Felesége meghalt 1893. január 6-án.

Azt, hogy 1848–49-ben hol harcolt és melyik alakulatban szolgált, nincsenek adatok. Annyi ismert, hogy 1890-ben mint egerpataki volt honvédet és napszámost tartották nyilván, aki a háromszéki Rikánbelőli Honvédegyelet tagja volt.

MIKÁR Zsigmond 1891, 266; SÁL, *Fond 105, nr. 44, fol. 37v, nr. 46, fol. 107v–108r; 118v–119r.*

†**Német József** (ker. 1828. okt. 19., Egerpatak – 1849, ?) – *közvitéz* (?). Református vallású. Apja Német József, anyja Izsák Debora.

Az anyakönyvi bejegyzésből arra lehet következtetni, hogy 1849-ben a Háromszékre törő cári csapatok elleni valamelyik ütközetben esett el és halt hősi halált.

Székely Nemzet, 1883/170; SÁL, *Fond 105, nr. 43, fol. 20v, 28v, nr. 44, fol. 61r.*

Simon György (ker. 1828. máj. 4., Egerpatak – ?, ?) – *közvitéz* (tizedes?). Református vallású, apja Simon Ferenc, anyja Német Julianna. Felesége unitárius vallású Fülöp Mária, aki 1893. január 19-én halt meg.

A szabadságharc alatt végig szolgált. Az ütközetek egyikében megsebesült. Élete végéig rokkant. 1890-ben mint napszámos volt honvédet tartották nyilván, aki a Rikánbelőli Honvédegyelet tagja volt. 1893-ban még élt, ekkor honvéd tizedesként említik, feltehetően 1907 után hunyt el.

MIKÁR Zsigmond 1891, 268; KÁL, *Fond 550, S–Sz, sz. n.; SÁL, Fond 105, nr. 43, fol. 19v, nr. 555, fol. 149v–150r.*

Simon János (ker. 1830. ápr. 15., Egerpatak – 1892. nov. 27., Egerpatak) – *közvitéz*. Református vallású. Apja Simon József, anyja Keresztes Klára. Nősült 1853. április 19-én „az Sepső quindenalis szék felmentvénye mellett”, ugyanis jövendőbelije, Fazakas Sára, előbb a „magyar Táborba katonának vitetett és oda maradt” hősi halált halt Kotsis József honvédeknek volt a felesége.

Ahhoz, hogy melyik alakulatban szolgált és hol harcolt, nincsenek források.

1890-ben mint egerpataki illetőségű napszámost és volt honvédet tartották nyilván, aki a háromszéki Rikánbelőli Honvédegylet tagja volt. Mint özvegy földész hunyt el szülőfalujában.

MIKÁR Zsigmond 1891, 268; SÁL, *Fond 105, nr. 44, fol. 1r, 47r, nr. 46, fol. 139v–140r.*

Simon József (1824. aug. 11., Egerpatak – 1902. dec. 26., Angyalos) – *közüvitéz*. Református vallású. Apja egerpataki Simon András, anyja Fejér Ágnes. Az Angyaloson élő, rétyi születésű, 18 éves Virág Juliannát (1829 körül – 1905. dec. 2.) 1850. május 7-én vette feleségül. Összesen kilenc gyermekük született. Őt kiskorában meghalt. A felnőtt kort négyen érték meg.

Arról, hogy melyik alakulatban szolgált és hol harcolt, nincsenek források. 1890-ben mint volt honvédet angyalosi napszámoként tartották nyilván, aki a Rikánbelőli Honvédegylet tagja volt.

Honvédigazolványát, mint több háromszéki társának, csak 1894-ben állították ki, ezt az illetékes helyen nem fogadták el. Ezért vele kapcsolatban is az Országos Honvédségélyező Egylet kezelőhivatala 1894. szeptember 17-én keltezett 5952. számú átíratában arról tudatta Sepsiszentgyörgyön a háromszéki alispáni hivatalt, hogy az érintett honvédugydíjat nem élvezhet. Az átíratban arra hivatkoztak, hogy a miniszterelnök jelenlétében hozott 1893. szeptember 28-i határozat szerint honvédugydíjra csak az azok jogosultak, akik 1893-ig megkapták honvédigazolványukat. Ezért, ha a honvédugydíjra igényt akar tartani, akkor 1848/49-ben kiállított sorozólajstrommal, ennek hiányában hivatalos közegek előtt esküt tett volt honvédek tanúvallomásaival igazolhatja jogoságát. Ügyében a Sepszi járási főszolgabíró eljár, és 1894. okt. 17-én honvédugydíj kérvényét, az igényelt volt honvéd bajtársak tanúvallomási jegyzőkönyvével 7597. szám alatt elküldte az alispáni hivatalhoz, ahonnan 1894. okt. 24-én 18093/894. iktatószámmal ellátva fel is terjesztették Budapestre. Feltételezhető, hogy az illetékes helyen pozitívan bírálták el a folyamodványt, és haláláig honvédugydíjat élvezett.

MIKÁR Zsigmond 1891, 268; DEMETER Lajos – DEMETER László 2010, 320; AREL, *akv. III., 2; SÁL, Fond 9, 561. doboz, III/142–1894, fol. 191, 192, 193v, 209v; Fond 105, nr. 40, fol. 40r, 42r, 44r, 48r, 84v, 85r; nr. 41, fol. 6v–7r, 10v–11r, 18v–19r, 41v–42r, 44v–45r, 47v–48r, 49v–50r, 54v–55r; nr. 42, fol. 107v–108r; nr. 43, fol. 16r; nr. 43, fol. 16r.*

Űtő Gábor (?), Egerpatak – 1848. okt. 25., Magyarsáros) – *közüvitéz* (?). Egerpataki Dénes Józseffel együtt „a táborba elestek és meg holtak 1848-ban” Magyarsárosnál. Kilitét az anyakönyv hiányos volta miatt nem sikerült beazonosítani. Feltételezzük, hogy 1809–1820 között született.

Székelly Nemzet, 1883/170; SÁL, Fond 105, nr. 44, fol. 61r.

Űtő Mihály (ker. 1825. okt. 19., Egerpatak – 1883. jan. 27., Mezőkók) – *közüvitéz*, később gazdatiszt. Egykori lófő családból származott. Református vallású. Apja Űtő Mihály lovas katona. Anyja, Kis Mária élete vége felé fiánál, Mihálnál élt Alsórákoson. Itt is halt meg élete 83. évében 1875. augusztus 11-én. Komollón házassodott, 1856. január 29-én. Felesége, „komollói darabont székelly” Kerestély Mária élete 78. évében, 1916. április 3-án, Egerpatakon hunyt el.

A szabadságharc ideje alatt a 11. Székely huszárezredben szolgált, Csiszér Gábor szerint Bölcs Sándor századkapitány parancsnoksága alatt, aki ezrede Bánságban maradt osztályánál,

a 2. századnak volt a századparancsnoka. Ezek szerint részt vett Bem oldalán Észak-Erdély, majd Temesköz felszabadításában. A fegyverletételig Bánságban maradt.

A szabadságharc után hazatért falujába. Feltehetően az 1850-es évek vége felé került át családjával Alsórákosra, ahol anyja halálakor 1875-ben még életben volt. Később a tordai járásban lévő Mezőkókra került, ahol gazdatiszt. Itt hunyt el tüdőgyulladásban, 58 éves korában.

SÜLI Attila 2017, 263; SÁL, *Fond 105, nr. 45, fol. 78v–79r; nr. 46, fol. 93v–94r; nr. 47, fol. 100v–101r; nr. 250, fol. 62v.*

ŰWitkay (Vitkai, Vitkay) József (1809, Egerpatak – 1849, ?) – *százados*. Nemesi származású. Református vallású. A család felmenője, Vitkai László az 1680-as években került Háromszékre, előbb Bitán, majd Angyaloson, végül Szacsván, illetve Sepsimagyaróson volt lelképásztor. Egy újabb Vitkai László, feltehetően a fia, 1752 előtt Sepsibesenyő, 1752-től Oltszem lelkésze volt. Ennek fia lehetett idősebb Vitkai József, aki 1757-ben subscribált Székelyudvarhelyen, a Református Kollégiumban, és az 1770-es évektől Egerpatakon tanító, feltehetően haláláig, az 1790-es évek első feléig. Berecz József, Háromszék vármegeye tanfelügyelőségi titkár 1893-ban kiadott könyvében feljegyezte róla, hogy magyarországi származású nemesi család sarja volt, akinek két fivére a francia háborúknban esett el, így tekintélyes vagyont örökölt, „gyermekkeit kiváló gondnal nevelte”. Egyik fia, Vitkai Ferenc (1771 körül – 1836. máj. 26.), Vitkay József apja, 1806-ban zászlótartó, 1811-ben hadnagy, végül „pensionatus kapitány” Egerpatakon. Vélhetően az ő lánytestvére, vagyis József nagynénje Vitkai Anna, aki 1804. március 12-én barátsági Mircse Józsefhez ment feleségül.

Testvérei: Kata, Ferenc és Zsigmond. Vitkai Katáról anynyi ismert, hogy lányanyaként 1844-ben egy fiút szült, Istvánt. Bátyja, Ferenc (ker. 1806. dec. 16. – 1883. júl. 13.) Egerpatakon élt. Feleségétől, Thury Júliától 1854-ben egy fia született, Gábor, aki néhány hónaposan meghalt. Viszonylag korán vesztette el a feleségét is, mert halálakor Csiszér Gábor egerpataki református lelkész azt jegyezte fel róla, hogy „volt királybíró a Schmerling alatt [1861. nov. 5. – 1865. júl. 27.] Orbaiban [Orbaiszék], földbirtokos, végül világtalan szegény”, „az elhunytban Egerpatakon a Witkai család kihalt.” Öccse, Zsigmond (ker. 1811. febr. 16., Páké) katonai pályára lépett, 1828-tól folyamatosan szolgált, 1847-től alszázados a 15. (2. székely) határőrezredben, részt vett a szabadságharcban, Dévánál tette le a fegyvert, 1850-ben előbb halálra, majd várfogságra ítélték, 1852-ben kegyelemmel szabadult. 1884-ben Kézdiórszfaluban élt.

Hasonlóan az apjához és akárcsak öccse, a katonai pályát választotta. 1823-tól folyamatosan 1843-ig a 15. (2. székely) határőrezredben, majd a 33. gyalogezredben szolgált. Nyugalmozott hadnagyként hagyta ott a császári hadsereget. 1848 novemberétől részt vett Háromszék önvédelmi harcában. 1849. február 21-től főhadnagy a 15. (2. székely) határőrezredben, a hónap végén közreműködött Észak-Erdélyben Urban alezredes csapatának kiverésében. Április 30-tól századosá léptették elő a 2. (székely) határvédszázalójban, a besztercei hadosztálynál. 1849-ben meghalt, halálának körülményeit nem ismerjük. A már említett Berecz Gyula szerint hósi halált halt.

BERECZ Gyula 1893, 94; BONA Gábor 1988, 649; NAGY Sándor 1896, XVIII; BONA Gábor 2008, II, 535; SÜLI Attila 2005, 131; TÓTH Levente 2013, 141; SÁL, *Fond 105, nr. 43, fol. 10r, 22v, nr. 44, fol. 13r, 22r, 55v, 63r, nr. 46, fol. 93v–94r, nr. 507, fol. 25v.*

Levéltári források

- Angyalosi református egyház levéltára (AREL)
 akv. III.: *Az angyalosi református egyház anyakönyve 1903-tól*, III. rész
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (MNL OL)
 K 57: *Belügyminisztérium: Honvéd Segélyező alap (1867–1872)*
- Romániai Országos Levéltár Kolozs Megyei Hivatala, Kolozsvár – Arhivele Naționale ale României Serviciul Județean Cluj (Kolozsvári állami levéltár – KÁL)
 Fond 550: *Kolozsvári Ereklémúzeum iratai*
- Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Irodája, Sepsiszentgyörgy – Arhivele Naționale ale României Biroul Județean Covasna, Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgyi állami levéltár – SÁL)
 Fond 28: *Sepsiszek levéltára (1580–1849)*
 Fond 89: *Tuzson János hagyatéka (1686–1861)*
 Fond 105, nr. inv. 10: *Egyházi anyakönyvek*
 – nr. 40: *Angyalosi református egyház, születések (1827–1859), esketések (1829–1858), temetések (1830–1858), konfirmálások (1834–1857)*
 – nr. 41: *Angyalosi református egyház, születések, esketések, temetések (1859–1878)*
 – nr. 42: *Angyalosi református egyház, születések, esketések, temetések (1859–1878)*
 – nr. 43: *Egerpataki református egyház, születések (1761–1829), esketések, temetések (1791–1829)*
 – nr. 44: *Egerpataki református egyház, születések, esketések, temetések (1829–1858)*
 – nr. 45: *Egerpataki református egyház, születések, esketések, temetések, konfirmálások (1879–1903), átállások (1876–1896)*
 – nr. 46: *Egerpataki református egyház, születések, esküvők, temetések (1875–1908.)*
 – nr. 47: *Egerpataki református egyház, születések (1907–1950), esküvők (1909–1950), temetések (1908–1950)*
 – nr. 145: *Nagyborosnyói református egyház, születések, esküvők, temetések 1828–1859)*
 – nr. 250: *Komollói református egyház, születések, esküvők, temetések (1821–1858)*
 – nr. 277: *Kovásznai református egyház, temetések (1880–1889)*
 – nr. 296: *Feldobolyi református egyház, születések (1797–1839), esküvők (1897–1836), temetések 1797–1839)*
 – nr. 507: *Pákei református egyház, születések, esküvők, temetések (177–1843)*
 – nr. 537: *Rétyi református egyház, születések, esküvők, temetések 1880–1894)*
 – nr. 555: *Szentivánlaborfalvi unitárius egyház, születések, esküvők, temetések (1845–1940)*
- Székelly Nemzeti Múzeum, Könyvtár, Sepsiszentgyörgy (SZNM, K)
 – Nygy. 1848–49: *Nyugtagyűjtemény 1848–49*
 – Gyj. törzsgy.: *Gyászjelentő törzsgyűjtemény*

Irodalom

- RECENS 1850 = (coord. Traian Rotariu): *Recensământul din 1850 Transilvania*, Editura Staff, 1996.
 RECENS 1857 = (coord. Traian Rotariu): *Recensământul din 1857 Transilvania*, Editura Staff, 1997.
 SzOkl, II, 1876 = *Székelly Oklevéltár, II (1520–1571)* (szerk. Szabó Károly), Magyar Történelmi Társulat Kolozsvári Bizottsága, Kolozsvár.
 SzOkl Ús, IV, 1997 = *Székelly Oklevéltár, Új sorozat, IV* (közzét. Demény Lajos), Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

*

- ALBERT Dávid
 2005 *Székellyudvarhely református és katolikus diáksága 1670–1871*, Szeged.
- ALBERT Ernő
 1999 *Eltiport szabadság. Jöttek az oroszok 1849*, „Jázdó” Társaság, Sepsiszentgyörgy.
- BERECZ Gyula
 1893 *Háromszékvármegye népoktatás intézeteinek története*, Brassó.
- BONA Gábor
 1988 *Kossuth Lajos kapitányai*, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest.
 1998 *Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban I–III.*, Heraldika Kiadó, Budapest.
 2008 *Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban I–II.*, Heraldika Kiadó, Budapest.
- CSEREY Zoltán – BINDER Pál
 1991 *Településeink 14. Egerpatak, Háromszék*, 1991. máj. 24., 379. sz.
- DEMETER Lajos
 2001 *A hazáért „a patakokat a mi vérünk festette pirosra”*, Charta Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
 2017 *Háromszéki honvédek, nemzetőrök, honleányok és honfiak az 1848–49. évi szabadságharcban*. Bitá, *Acta Siculica* 2016–2017, 241–251.
- DEMETER Lajos – DEMETER László
 2007 *Háromszéki honvédek, nemzetőrök, honleányok és honfiak az 1848–49. évi szabadságharcban, I*, Árkos, *Acta Siculica* 2007, 423–435.

- 2008a Háromszéki honvédek, nemzetőrök, honleányok és honfiak az 1848–49. évi szabadságharcban, II, Aldoboly, *Acta Siculica* 2008, 369–376.
- 2008b *Honvédnévkönyv. Sepsiszentgyörgyiek 1848–49-ben*, Tortoma Könyvkiadó, Barót, 2008.
- 2010 Háromszéki honvédek, nemzetőrök, honleányok és honfiak az 1848–49. évi szabadságharcban, III, Angyalos, *Acta Siculica* 2010, 311–322.
- DOMOKOS Pál Péter
1977 Háromszék és Csíkszék adóügyi összeírása, 1703, I, *Agrártörténeti Szemle*, 1977/3–4, 434–509.
- EGYED Ákos
2008 *Háromszék 1848–1849. Forradalom, szabadságharc*, Charta Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
- GAGYI Zoltán
2001 *A marosvásárhelyi 12. honvédszászlóalj szervezése 1848-ban*, in: *A Maros megyei magyarság történetéből* II. (szerk. Pál-Antal Sándor), Mentor Könyvkiadó, Marosvásárhely, 156–191.
- JAKÓ Zsigmond – JUHÁSZ István
1979 *Nagyenyedi diákok 1662–1848*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
- KÓNYA Ádám
2014 *Háromszéki színes szöttek* (szerk. Kónya Éva), Korunk–Komp-Press, Kolozsvár.
- MIKÁR Zsigmond
1891 *Honvéd névkönyv az 1848–49-diki honvédségnek 1890-ben még életben volt tagjairól*, Budapest.
- NAGY Lajos, dr.
2005 *Réty*, Medium Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
- NAGY Sándor
1896 *Háromszék önvédelmi harca 1848–49*, Kolozsvár.
- ORBÁN Balázs
1869 *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból*, III, *Háromszék*, Pest.
1873 *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból*, VI, *Barcaság*, Budapest.
- PÁLMAJ József
1901 *Háromszék vármegye nemes családjai*, Sepsiszentgyörgy.
- PÉTERFY László
1988 *Családtörténet – Kibédi Péterfyek* (www.peterfy.eu › sites › default › files).
- SÜLI Attila
2005 *A székely határvédszászlóalj története*, *Hadtörténeti Közlemények*, 2005/1–2, 121–140.
2017 Csiszér Gábor Mátyás-huszár visszaemlékezése, *Acta Siculica* 2016–2017, 253–270.
- SZÉKELY Zoltán – LÉNÁRT Anna
1998 Balykó Elek tündéres utazásai, *Acta (Siculica)* 1997/2, 97–112.
- SZEKERES Attila
2016 Egerpataki Márk család. 425 éves nemeslevél, *Háromszék*, 2016. jan. 22.
- TÓTH Levente
2013 *A Sepsis Református Egyházmegye történeti névtára 1900-ig*, Gondolat Kiadó, Budapest.
- ZOVÁNYI Jenő
1977 *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon* (3., bőv. kiad; szerk. dr. Ladányi Sándor), Budapest.

Honvezi și membri ai gărzii naționale din Trei Scaune, participanți la războiul de independență maghiar din 1848-1849 – Aninoasa (Egerpatak) jud. Covasna
(Rezumat)

Programul de cercetare ia în evidență honvezii și membrii gărzii naționale din Trei Scaune, participanți la războiul de independență maghiar din 1848-1849, inclusiv pe cei care au lucrat în aparatul hinterlandului din Trei Scaune. Din rezultatul cercetărilor publicăm acum lista pașoptiștilor din satul Aninoasa, care conține 50 de persoane.

**Honvéds, Members of the National Guard and Patriots from Háromszék during the Hungarian Revolution and War of Independence of 1848–1849
– Egerpatak (Aninoasa, Covasna County)**
(Abstract)

This paper forms a part of our ongoing research project which aims at cataloguing all the Háromszék honvéds (soldiers of the Hungarian revolutionary national army) and members of the National Guard (Nemzetőrség), as well as those inhabitants of the seat who actively supported the Hungarian war effort from the hinterland during the 1848–1849 Revolution and War of Independence. The current paper lists 50 such persons from the village of Egerpatak.

